

Novella

Halkan betette maga mögött a kaput. Arcát megcsapta a falak közé szorított, átforrósodott kert levegője. Apá ott ült háttal a kapunak, a villaszerűen nőtt duplafenyő közé ácsolt fapadon, mellette a macska. Így ültek ők ketten, amióta a városba költöztek, minden délután, és néztek a semmibe. Más dolguk nem volt.

Elment mellettük és köszönt. Meg se mozdultak. De érezte a tekintetüket a hátában, amíg hátra ment a kamrába, hogy eltegye a kerékpárt.

Visszajövet már nem is nézték, tekintetük elrévedt valahova, ahol még rájuk is szükség volt.

Furcsa állat. Más macska összegömbölyödve szunyókált volna, de ez csak ült meredten és nyitott szemmel álmodott, akárcsak a gazdája. Olykor megnyalta a szája szélét, talán valami jó falat jutott eszébe, de ez nagyon régi emlék lehetett, mert többre nem tellett belőle.

Amikor belépett a konyhába, anya a vasalóval piszmogott. Arca gyűrött volt és piszkosszürke haja a szemébe hullott. Valamikor, úgy mesélték, mielőtt elment volna oda falura, kitűnő gyors- és géprónó volt, kereskedelmi iskolával. Most felnézett és megvillant a tekintete.

— Hol voltál?

— A városban, — felelte a fiú és be akart surranni a szobába. A hang azonban megállította.

— Minek?

— Csak úgy körülnéztem.

— Minek ahhoz táska?

— Könyveket hoztam, — morogta a fiú és megszorította hónalját az aktatáskát.

— Nyughatatlan vagy, — mondta anya és tovább vasalt. A fiú egyik lábáról a másikra billegett, mint feleléskor a rossz diák. A

konyha sötétes volt és hideg. Ételszag se igen terjengett benne, jeleül annak, hogy itt az utóbbi időben igen soványan főznek.

— Csendőrök jöttek ma, — bökte ki a fiú, hogy valamit mondjon, — lehettek vagy négyszázan.

Anya elsápadt. A táskára pillantott, de nem szólt semmit. Odakünn a padon megmozdult apa. Ők ketten a konyhában összenéztek, utána a fiú szó nélkül besurrant a szobába. Ott kinyitotta a spaletát, mire az ablakon beömlött a nyári alkony hunyó, szürke fénye. A konyhában apa súlyos léptei hangzottak a kövön: a fiú hallgatódzott.

Valahányszor az ablakhoz lépett, mindig eszébe jutott apa eltorzult arca, amikor rajtakapta, hogy az ablaknál áll és a szemközti lakó borbély lányát nézi és az is, amikor megtiltotta neki, hogy a többi fiúval és lánnyal kimenjen Tibiék tanyájára az utolsó szegényes táborozásra, mielőtt kitört volna a háború.

A háború kezdete óta apa hallgatott. Csak akkor engedett fel kissé, amikor híre jött, hogy a németek megtámadták Oroszországot. Akkor napokig tárgyalta a politikai helyzetet, a velük egy házban lakó szüccsel, akit valami ismeretlen oknál nagyon érdekelt apa véleménye. De ahogy egyre-másra jöttek a rossz hírek, újból elhallgatott és csak ült egész délutánokon át a fenyő törzse közé ácsolt fapadon.

A fiú papírt, indigót és egy néhány lapból álló gépelt szöveget rakott ki a táskából, azután megint a konyha felé pillantott. Még nem felejtette el, hogyan viselkedett apa, amikor a házkutatásnál a csendőr megtalálta a régi osztrák-magyar kulacsot és kincstári tárgynak nyilvánította. Apa megpróbált tétován ellentmondani, néhány szót motyogott arról, hogy ez nem fegyver, de a csendőr durván ráförmédt és apa lehajtott fejjel elhallgatott.

— Gyáva, — szögezte le magában a fiú a tapasztalatlanok erőszakos önbizalmával, és őrizkedett attól, hogy megsejtse vele titkát.

Odakünn a konyhában ismét csend lett, csak anya csörömpölt időnként a vasalóval. Apa úgylátszik elment. A fiú írógépet és sokszorosító tekercset húzott ki az ágy alól, papírt tett a gépbe és székét húzott az asztalhoz, amikor kinyilt az ajtó. Anya jött be.

— Sötét van már, nem látsz, — mondta és behajtott a spalétákat, megigazította a függönyt és lámpát nyujtott.

A fiú leült az asztalhoz és gépelni kezdett. Lassan, ügyetlenül mint akinek nem kenyerere az ilyesmi. Anya megállt az asztalnál. Tekintetében valami tompa, súlyos szomorúság tükröződött. A fiú arra gondolt, hogy anya sokkal gyorsabban legépelné ezt, de hall-

gatott. Még soha egyikük sem mondta ki, nem nevezte nevén a munkát.

— Hiába mondom én neked, hogy ne csavarogj annyit a városban — szólalt meg végül anya.

A fiú konokul hallgatott és az írógépet nézte.

— A városban megint túsokat szedtek. Szerbeket és zsidókat, — folytatta anya. — Muszáj ezt most csinálnod?

— Muszáj — felelte, az írásra nézett és örült, hogy anya nem tud szerbül. Aztán elhallgatott, felnézett rá. Tudta, hogy valamit mondani kellene, valahogy meg kellene magyarázni azt, ami neki magának világos és félreérthetetlen. Azt, hogy néki ezt csinálnia kell, hogy nem lehet másképp, a többiek is, akiket ismer, mindannyian... De nem tudott szólni, nem tudta hogyan kezdje. Anya egy ideig még ott állt az asztal mellett, mintha feleletre várna, azután halkán kiment.

Hirtelen sajnálni kezdte, hogy nem szólt. Kiáltani akart anya után, de a konyhaajtó már becsukódott és léptei kívülről hallatszóttak, az udvarról. Vállat vont és dolgozni kezdett. Az írógép kopogása sokszorosán visszhangzott a csendes szobában, úgyhogy néha megrettenve hagyta abba és fűlelt. Odakünn azonban csendes volt minden és a fekete betűk állhatatosan szaporodtak a papíron.

Mintha álomból ébredt volna, amikor befejezte. Nem tudta, hány óra, csak sejtette, hogy már késő este lehet. Odakünn csend volt. Gyorsan berakta a papírokat a táskájába és az egészet az írógéppel együtt az ágy alá rejtette. Azután kiment. A konyhában sötétség és hideg csend fogadta. Az udvaron a holdfény mindent ezüstbe öltöztetett. A pad azonban, amelyre először esett tekintete, üres volt. Nem volt senki a barackfa alatt sem, ahol pedig megszokta, hogy esténként apa egyedül áll a sötétben. Szinte ösztönösen indult a kapu felé. Kilépett az utcára, de az első pillanatban nem látott semmit. Azután az ablak előtti fa mögül előlépett egy női alak.

— Anya!

— Én vagyok, fiam — hallotta a jólismert hangot és a torkát hirtelen szorongatni kezdte valami:

— Te, anya, azóta itt kint állsz?

— Itt, fiam.

— De miért?

• — Kijöttem egy kis friss levegőt szívni. Odabenn olyan forró, fullasztó minden.

— Apa hol van?

— Elment ide a szűcshöz. Beszélgetni.

— Beszélgetni, minek? Hiszen nem szokott... — akarta mondani, de meggondolta magát.

— Menj. Hívd haza — szólalt meg anya és ő elindult. Bekopogott a nyitott ajtó félfáján és belépett. Apa ott ült a háromlábú kis széken és a szűcsöt nézte, amint verejtékezve varrja a télire való báránybőr sapkákat.

— Apa, — mondta és szinte nyelvével izelte a szót, amelyet már régen ejtett ki, — anya küldött, hogy gyere aludni.

Apa fölkel, elbúcsúzott a szűcstől és elindult kifelé. Hozzá egy szót se szólt. Amikor elindultak egymás mellett a holdfényes udvaron át, a fiú egy kezét érzett a vállán, amely súlyosan bizalmasan ránehezedett, mint amikor vak, vagy öregember támaszkodik valakire.

A konyhaajtóban kicsit meggörnyedve várta őket anya.